

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Jest tylko Beatrycze. I właśnie jej nie ma

Author: Romuald Cudak

Citation style: Cudak Romuald. (2018). Jest tylko Beatrycze. I właśnie jej nie ma. W: R. Cudak, W. Hajduk-Gawron, A. Madeja (red.), "Na wrywki : 100 cytatów z polskiej poezji i dramatu, które powinien znać także cudzoziemiec" (S. 135-138). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Jest tylko Beatrycze. I właśnie jej nie ma

O cytacie

Cytat pochodzi z wiersza *Spotkanie* Jana Lechonia, pomieszczonego w tomie *Srebrne i czarne* (1924). Jest pointą utworu, która w wersji rozszerzonej o przedostatni wers brzmi:

Nie ma nieba ni ziemi, otchłani ni piekła,
Jest tylko Beatrycze. I właśnie jej nie ma.

Spotkanie opowiada o onirycznej sytuacji przeniesienia się poety do Rawenny, miasta, w którym umarł Dante Alighieri, i spełnienia się „z dawna utęsknionego zwidzenia”. Oto bowiem poeta spostrzega na moście Dantego i ma okazję zwrócenia się do mistrza z prośbą o wyjaśnienie „sekretu jego twarzy”: „Tyżeś to, ty, mój mistrzu! Dlaczego tak błady / I czemu taki dziwny niepokój cię żarzy? / Przychodzę cię ubłagać o sekret twej twarzy. / Nic nie wiem. Zabłądziłem. I proszę twej rady.”. W zamian słyszy właśnie przytoczoną odpowiedź.

Wiersz jest wyrazistym nawiązaniem do wielkiej miłości Dantego do Beatrycze (Beatrice) Portinari. Dzieje tego uczucia opisał Dante w dziele *Vita nuova*. Swoją kochankę uczynił *cicerone* po Raju w arcyutworze *Boska Komedia*. Była to miłość nieszczęśliwa. Jak się powszechnie uznaje, poeta poznał Beatrycze w czasach młodości i widział ją później dwa-trzy razy. Darzył swą wybrankę uczuciem do końca życia, mimo że i on, i ona byli w związkach małżeńskich. Jeden ze snów poety zapowiedział ponoć śmierć kochanki. Beatrycze była dla Dantego ideałem kobiety, trwałość uczucia ewokuje i tę refleksję, że żyjemy po to, aby kochać, nawet jeśli jest to miłość niespełniona. Tę maksymę zdaje się wyrażać także cytat.

O autorze i jego twórczości

Jan Lechoń (właściwie Leszek Serafinowicz) (1899–1956) urodził się w Warszawie. W czasach młodości był współredaktorem czasopisma „Pro Arte et Studio”, w 1918 roku współzałożycielem kabaretu literacko-artystycznego Pod Picadorem, a w 1920 roku współzałoży-

ciemlem grupy poetyckiej SKAMANDER. Redagował tygodnik satyryczny „Cyrulik Warszawski”. W 1940 roku po klęsce Francji w czasie II wojny światowej wyjechał do USA, gdzie przebywał do końca życia. Tam redagował „Tygodnik Polski”, wygłaszał odczyty i prowadził wykłady. Był stałym autorem wydawanych w Londynie emigracyjnych „Wiadomości Polskich, Politycznych i Literackich”. Debiutował zbiorami wierszy jeszcze w czasach szkolnych. Autor kilku tomów poetyckich, wydawnictw SATYRYCZNYCH, szkiców oraz recenzji poświęconych literaturze polskiej i obcej, kulturze amerykańskiej. W latach 1949–1956 prowadził dziennik – źródło wiedzy o nim samym, o ludziach, których znał, i o wydarzeniach, w których uczestniczył. Zmarł śmiercią samobójczą w Nowym Jorku.

Przed II wojną światową Lechoń wydał dwa tomy, w czasie wojny i później – trzy zbiory wierszy. W twórczości przedwojennej *Karmazynowy poemat* to siedem poematów lirycznych, których kanwą są postaci i zdarzenia trwale zapisane w polskiej historii, kulturze i mitologii narodowej. Tom jest syntezą polskości, wizją Polski, jaka żyła w świadomości pokoleń w swojej wielkości i ograniczeniach. Natomiast wiersze ze zbioru *Srebrne i czarne* wprowadzają uniwersalną problematykę związaną z elementarnymi sprawami w życiu człowieka: miłością i śmiercią. Są to tematy, które pojawiają się także w późniejszej twórczości poety, a zaczynają towarzyszyć im również problematyka osobista oraz tragedia i martyrologia Polski. Lechoń był przede wszystkim poetą aluzji i przywołań. Swoistymi punktami wyjścia w jego wierszach są postaci, wydarzenia, sytuacje wzięte z historii i polityki, a także tytuły książek, nazwiska, bohaterowie przywołani z wielkiej literatury. Teksty te mają postać poematów lirycznych i epigramów. Charakteryzują się klasycystyczną retoryką, ale mają też formę „rymów często chowskich”. Cechami swoistymi tych poetyckich wypowiedzi są wyrazista pointa i maksyma. Swoją twórczość poetycką Lechoń nazywał POEZJĄ CZYSTĄ.

Nawiązania

Cytat został wykorzystany przez Juliana Tuwima jako motto w jego tomie poetyckim *Siódma jesień*.

Warto wiedzieć

- POEZJA CZYSTA – termin wprowadzony przez symbolistów francuskich. W ujęciu Lechońa jest to poezja posiadająca zdolność przeistaczania

realiów w znaki i symbole otwierające zakryte, metafizyczne głębinie istnienia. Takiej poezji obce są zagadnienia nowatorstwa formalnego i postępu, wykorzystuje ona przede wszystkim spetryfikowane formuły i konwencje poetyckie.

- SATYRA – zob. **My rządźm światem, a nami kobiety*
- SKAMANDER – grupa poetycka, którą tworzyli czołowi poeci założyciele: Jan Lechoń, Julian Tuwim, Kazimierz Wierzyński, Antoni Słonimski, Jarosław Iwaszkiewicz. Mówi się także o poetach satelitach tej formacji, wymieniając Stanisława Balińskiego i Marię Pawlikowską-Jasnorzewską. Grupa rozpoczęła działalność ok. 1918 roku, przestała funkcjonować w czasie II wojny światowej w konsekwencji pogłębiających się różnic artystycznych (od 1926 roku) i ideowych (od 1930 roku). Poeci współpracowali z „Wiadomościami Literackimi” oraz wydawali własny miesięcznik poetycki „Skamander” (1920–1928, 1935–1939). Działalność ugrupowania koncentrowała się w pierwszej kolejności na zespołowych wystąpieniach i manifestacjach artystycznych, następnie wspólnota przejawiała się w życiu literacko-towarzyskim. Poeci nie wystąpili nigdy z programem artystycznym, grupa opierała się na współistnieniu odrębnych indywidualności poetyckich. Z biegiem czasu Skamander stał się wpływowym ugrupowaniem literackim lat międzywojennych, kształtując obiegowy styl poetycki oparty na synkretyzmie konwencji, rozpoznawalny jako model skamandrycki.

Z opracowań

Gdy *Karmazynowy poemat* prezentował twórcę organicznie zespolonego z historią i tradycją polską, w *Srebrnym i czarnym* objawił się poeta uniwersalny, mówiący o sprawach elementarnych, podstawowych i ostatecznych, niezależnych od czasu, miejsca i okoliczności. Tematykę i tonację tomu wyznaczały dwa wątki, wprowadzone przez wiersz inicjujący: śmierć i miłość. [...] Miłość w wierszach Lechonia jawi się w barwach i tonacji ciemnej i tragicznej jako nigdy nie dające się ukoić nienasycenie, jako szukanie szczęścia nigdy nie dającego się osiągnąć. Jest to, mówiąc ogólnie, ujęcie romantyczne w najszerszym rozumieniu [...], a więc miłość wielka, pochłaniająca wszystką istotę kochanków, tragiczna i o kosmicznym wydźwięku. [...] Jest to liryka miłosna będąca nie tyle spontaniczną ekspresją określonych stanów emocjonalnych, ile poetyckim filozofowaniem o zjawisku miłości. [...] Ta liryczna opowieść o smutku istnienia snuje się w pustej i ponurej przestrzeni, na ziemi jakby martwej, zlodowaciałej, w srebrnym, zimnym blasku

księżycą, pod niebem groźnym i milczącym, w którego niedosiętych
głębiach szaleje zamieć wichrów.

Hutnikiewicz 1979, 162

Bibliografia

Hutnikiewicz A., 1979: *Jan Lechoń*. W: Kądziela J., Kwiatkowski J., Wyczańska I., red.:
Literatura polska w okresie międzywojennym. Kraków.

Romuald Cudak